

נא לשמור על קדושת העלון
אין לקרוא בשעת התפילה.
מומלץ לקרוא בשולחן שבת!

לע"נ מורנו ורבנו הגאון ר' עובדיה יוסף בן ג'ורג'יה

בס"ד גיליון: 1174

הדלקת הנר: 18:54 צאת השבת: 19:54 רבינו תם: 20:32 (לפי אפיק ת"א),
הפטרת השבוע: עניה סערה (ישעיה נד), ערב ראש חודש אלול.

אוצרות הפרשה

פרשת "ראה"

"לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה" [יד, כא].

הרא"ש, רבנו אשר בן יחיאל זצ"ל, נולד בארץ אשכנז, הנקראת כיום גרמניה. רבו היה המהר"ם מרוטנבורג זצ"ל. שהעמיד את גדולי הראשונים, וביניהם הרא"ש, התשב"ץ, המרדכי, ועוד. בשנת ה' אלפים מ"ו נכלא המהר"ם מרוטנבורג בכלא על ידי הגרמנים הארורים. באותה תקופה החמירו רדיפות היהודים באשכנז. מאחר שהיהודים נחשבו "עבדי האוצר", והכניסו הון רב לקופת המדינה, נאסר עליהם לעזוב את אשכנז ולהגר לארץ אחרת. המהר"ם מרוטנבורג, שהשתוקק לעלות לארץ ישראל, הוא ניסה לעזוב את המדינה בסתר יחד עם בני משפחתו, ואף סייע ליהודים אחרים לעשות זאת. אך יהודי מומר הלשין על המהר"ם באזני השלטונות. הרשעים הארורים תפסוהו בהיותו כבר באיטליה, והחזירוהו לאשכנז. הם כלאוהו במבצר אנזיסהיים שבחבל אלזס.

הקיסר תבע סכום עצום של עשרים אלף מארקים תמורת שחרורו של המהר"ם. הרא"ש אכן אסף כסף כדי לחלץ את רבו, ורבים של כל ישראל, משביו. אך המהר"ם לא הסכים שיפדוהו בהון עתק שכזה, שהרי כבר אמרה המשנה בגיטין: "אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן, מפני תיקון העולם". אילו היו נכנעים לסחיטה של הקיסר, עלול היה הדבר להוות תקדים, שיאסרו עוד יהודים אחרים בכלא, וידרשו כופר כדי לשחררם. שבע שנים היה המהר"ם כלוא, והוא נפטר בכלא. גם לאחר פטירתו סירבו השלטונות לאפשר את פדיון גופתו הטהורה, רק ארבע-עשרה שנה לאחר מותו נפדתה גופתו על ידי יהודי עשיר בשם אלכסנדר וימפן, אשר תרם למטרה זו את מרבית רכושו.

בשנת ה' אלפים מ"ח, שנתיים לאחר שנכלא המהר"ם בכלא, פרצו פרעות נוראות באשכנז, ונהרגו עשרות אלפי יהודים. ביניהם היה ידידו של הרא"ש, שלמד יחד אתו בישיבת המהר"ם, הלא הוא ה"מרדכי", שנהרג על קידוש ה' יחד עם אשתו וחמשת ילדיו. גם חברים בעל ה"הגהות מימוניות" נהרגו על קידוש ה'. הרא"ש החליט להגר עם אשתו ובניו לספרד, שבאותה תקופה היתה בטוחה ונוחה יותר עבור היהודים. בניו של הרא"ש היו אף הם גאוני עולם, ונודעו בגדלותם ובצידיקותם, והם: רבינו יעקב "בעל הטורים", רבי יהודה, רבי יחיאל, רבי שלמה החסיד ורבי משה. הרא"ש ובני משפחתו, שחיפשו מקום תורה ויראה, פנו לעיר טולידו אשר בה התקיימה ישיבתו הידועה של הרשב"א, רבנו שלמה בן אדרת. שישים תלמידים גדולי עולם היו יושבים עם הרשב"א בישיבתו, וכאשר הובאה לפני הרשב"א שאלה הלכתית, היה שומע את דעת כולם, מהקטן עד הגדול. זאת על פי דרשת חז"ל בסנהדרין. לאחר שהגדול שבדיינים או ברבנים אמר את דברו, אין לומר דעה אחרת, אך אם הרב עדיין לא אמר את דברו, והוא נותן לתלמיד רשות, מותר לתלמיד לומר את דעתו.

זמן קצר לאחר שהגיע הרא"ש לישיבתו של הרשב"א, בא ילד לשאול שאלה. גדי שחוט היה בידו, והוא אמר: "השוחט שחט לנו את הגדי, אך כשאמא פתחה את הגדי, היא מצאה נקב במעיין, והיא מבקשת לשאול האם הבשר כשר או לא". שאלה מעין זו תלויה בפרטים שונים ובדקויות. כגון, אם נמצא הנקב מעבר לאיבר או לפני האיבר, אם נמצא עליו קורט דם, ועוד. לקח הרשב"א את הגדי, והתחיל לשאול את התלמידים מהקטן שבהם עד הגדול, כל אחד סברא אחרת, והרא"ש עמד כל אותה עת ליד הדלת.

אמר הרשב"א: "הנה הגיע לכאן אחד שנראה כחכם אשכנזי, בואו נשמע מה הוא אומר". נתנו לרא"ש את הגדי, התבונן בו, ואמר שהוא מותר לאכילה.

אמר הילד: "אמא שלי אמרה, שאם החכמים יורו שהגדי מותר באכילה, לא אביא אותו הביתה, אלא אתן לעני, או לאדם אחר שירצה לאכול ממנו, כי אצלנו בבית נוהגים שלא לאכול מבהמה שהורה בה חכם, אפילו אם פסק להתיר". הטעם לכך הוא על פי דברי הגמרא על דברי הנביא יחזקאל: "ואומר אתה ה' אלוקים, הנה נפשי לא מטומאה ונבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה, ולא בא בפי בשר פיגול", דורשת הגמרא: "ולא בא בפי בשר פיגול – שלא אכלתי מבהמה שהוכשר ע"י חכם". זוהי מידת חסידות, למרות שמעיקר הדין מותר הדבר.

"אם כן", אמר הרא"ש, "אני אוכל לאכול את בשר הגדי הזה".

תחילה נימק הרא"ש ובאר באר היטב את כל צדדי ההיתר, והביא ראיות עצומות מדברי הגמרא ומחשובי הפוסקים. עד שהיו הדברים נהירים וברורים כנתינתם מסיני, והיו הכול נפעמים מבקיאותו ומעומק מחשבתו. לאחר מכן הוסיף הרא"ש ואמר על דרך צחות: "אף יש לי ראייה מהפסוק בפרשת ראה, שרשאי אני לאכול מן הגדי הזה". תמחו כולם לפשר דבריו, והסביר: הפסוק אומר: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה", וכל מילות הפסוק נתקיימו בי: "לגר" – גר וזר אנוכי בארץ זו, שהרי ממדינה אחרת באתי. "אשר" – זהו שמי. "בשעריך" – עיניכם רואות, שעומד אני עכשיו ליד השער של בית המדרש. "תתננה ואכלה" – יתנו לי את הגדי, ויהיה לי להשיב נפשי ונפש בני ביתי.

הבין הרשב"א, שלפניו עומד הגאון הגדול והקדוש רבנו אשר, אשר נתפרסם בכינוי הרא"ש. מיד קם, חיבקו ונשקו על ראשו, והושיבו לידו. ציווה הרשב"א לנהוג בו כבוד גדול, הקים עבורו ישיבה ועמד בראשה, ואף העמידו בראשות בית הדין (דורש ציון).

לרפואת יוסף בן תמר הי"ו, יוסף בן זולכיה הי"ו, אמיר בן דורית הי"ו, מרדכי בן שרה הי"ו, דניאל בן רותם הי"ו, מיכל אפרת בת דיאנה הי"ו, נדב חיים בן אירית הי"ו.

"וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך" [מתוך ההפטרות].

רבנו האר"י הקדוש כותב, שרבי עקיבא היה ניצוץ של משה רבנו ע"ה. שניהם חיו מאה ועשרים שנה, ושנים אלו התחלקו, אצל שניהם, לשלושה חלקים. אצל משה רבנו: שלוש בבית פרעה, שלוש מלך בארץ כוש, ושלוש הנהיג את ישראל. אצל רבי עקיבא: ארבעים שנה עם הארץ, ארבעים שנה למד וארבעים שנה לימד. הגמרא מביאה את עדותו של רבי עקיבא על עצמו: "אמר רבי עקיבא: כשהייתי עם הארץ אמרתי: 'מי ייתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור'. אמרו לו תלמידיו: 'רבי, אמור ככלב!' – אמר להם: 'זה נושך ושובר עצם, וזה נושך ואינו שובר עצם'.

הכלב נקרא בשם זה כי "כולו לב", בהיותו נאמן מאוד לאדוניו. כשהכלב נושך יש לו "כללים". בדרך כלל, כשהוא נושך במטרה להרתיע, הוא נושך רק בבשר. רק לעיתים רחוקות, כשהוא נושך בתוקפנות, במטרה לחסל את קרבנו, הוא נושך עד לעצם. לחמור – אין כללים. כשהוא מחליט לנשוך – הוא ינשוך עד כדי שבירת עצם! הוא לא יעזוב את קרבנו בכל מצב, עד שיגיע לעצמותיו.

ראש הישיבה, רבי עזרא עטיה זצ"ל, השתמש בדוגמא, שהייתה מצויה בימים עברו, כדי להראות עד כמה החמור – "חמור":

עיקר המסחר באותם ימים נעשה בעיר צור הצפונית. הדרך העולה לשם הייתה צרה מאוד, כאשר תהום פעורה מתחתיה. היו מעמיסים את הסחורות על חמור, והוא היה מטפס במעלה הדרך, עשרות קילומטרים. במקום שהחמור יפסע, לכל הפחות, במרכז הדרך הצרה, הוא תמיד היה נוהג לפסוע בצד הדרך, סנטימטרים בודדים מהתחום. לחרדת הרוכבים עליו. כל אימת שהרוכב היה מכה בחמור שיתקרב למרכז הדרך – החמור היה מתקרב, אך כעבור כמה פסיעות חוזר שוב לפי התהום.

אי אפשר "לחנך" חמור. הוא יישאר לעולם "חמור". אין לו תקנה! ככל שתכה בו – הוא בשלו! הוא ישוב ללכת על פי תהום! הוא נושך – ללא הבחנה – עד לעצמות.

ידיעה זו חשובה לנו מאוד, משום שאנו חיים בין ישמעאלים, ועל ישמעאל נאמר: "שבו לכם פה עם החמור". דרשו על כך חז"ל בכמה מקומות: "עם הדומה לחמור".

עלינו לדעת: כשישמעאל "נושך" – הוא נושך עד שבירת העצם! הוא לא מבחין מתי עליו להסתפק בנשיכה קלה, ומתי עליו לתקוף בנשיכה חמורה. הוא נושך, תמיד, במלא העצמה.

כבר כתב הרמב"ם באיגרת תימן: "ואתם, אחינו, ידוע לכם שהקדוש ברוך הוא הפילנו במהמורות עוונותינו בתוך אומה זו, שהיא אומת ישמעאל, שרעתם חזקה עלינו, והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו, כמו שגזר עלינו יתברך: 'ואויבניו פלילים' – שלא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה! ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה. לדלדל אותנו ולהקטין אותנו.

ואפילו דוד המלך עליו השלום, כשראה ברוח הקודש כל הצרות העתידות לישראל, התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומה מרעת בני ישמעאל ואמר: 'אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר'.

ועם כל זה, לא נוכל להינצל מרוב רעתם ופחזותם בכל זמן, וכל זמן שאנו רודפים שלום – הם רודפים אחרינו בשנאה ובמלחמה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום: 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה'.

דוד המלך ראה את כל הגלויות העתידות. הוא ראה את גלות רוסיה, גלות אירופה, גלות אמריקה, אבל רק על גלות אחת הוא קרא "אוי": על גלות ישמעאל!

כי עם "חמור" אי אפשר לעשות הסכמים! הוא לעולם יישאר חמור, הוא לעולם ינשוך עד לשבירת העצם! במאמרו של רבי עקיבא, בו הוא מתאר את שנאתו לתלמידי חכמים, בהיותו עדיין עם הארץ, הוא בא ללמדנו יסוד גדול:

שנאה נוצרת כאשר יש שייכות בין שניים. כשאחד סבור שהשני נכנס לטרטוריה שלו – הוא עלול לשנוא אותו. אולם כאשר אין שום קשר בין השניים, ואיש אינו מאיים על רעהו, אין סיבה לשנאה.

עם הארץ שונא תלמיד חכם משום שבתוך תוכו הוא יודע שהאמת והאושר נמצאים אצל התלמיד חכם! בתוך תוכו הוא מאמין ויודע שיש גן עדן ויש גהנום, גם אם כלפי חוץ הוא מצהיר אחרת!

בליבו פנימה הוא יודע שהחיים המאושרים הם נחלת שומרי התורה והמצוות, ולא נחלת אלו החיים חיי הבל, שטופי תאוה!

בתוך הטריטוריה הפנימית שלו נמצאת האמת הזאת, והיא הגורמת לו לקנאה ולשנאה. אולם שנאה זו לא תימשך לנצח. בע"ה נזכה בקרוב להגיע לזמן בו יתקיים בנו: "וכל בניך לימודי ה'", ונזכה לביאת משיח צדקנו, שאז ישבו כולם וילמדו תורה, וכולם יהיו תלמידי חכמים. כמאמר הנביא: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

או אז, "ורב שלום בניך" – לא תהיה קיימת בעולם שנאת עמי הארץ לתלמידי חכמים, ושלוש ישרור בין כולם. גם שנאתו של רבי עקיבא לתלמידי חכמים הייתה כמובן מוגבלת בזמן. היא הייתה קיימת רק "כשהייתי עם הארץ". כשרבי עקיבא הפך לתלמיד חכם, השתנה הדימוי לחמור מן הקצה אל הקצה:

על יששכר נאמר: "יששכר חמור גרם". רש"י מפרש: "חמור בעל עצמות, סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משא כבד".

הזוהר הקדוש אומר, שיש בזה רמז לכך שנשמתו של יששכר הייתה ברבי עקיבא, שדימה את עצמו לחמור. משום כך היה רבי עקיבא חכם גדול, הדורש תלי תלין של הלכות אפילו על התנין שעל אותיות התורה הקדושה, כמו יששכר שהיה התלמיד חכם שבין השבטים. לעתיד לבוא, בקרוב בימינו נזכה, כאמור, לקיום הפסוק שבהפטרות השבוע: "וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך" (דורש ציון).

זכות הלימוד בעלון זה תהיה לעילוי נשמות: ר' נוריא חזני בן מרים ויעקב ז"ל, לע"נ מרת מוניה חזני בת כורשיד ז"ל, לע"נ מרת פארי בת מוניה ז"ל, לע"נ ר' עזיזלה בן שרה ז"ל, לע"נ מרת מנסורה בת כשור ז"ל, לע"נ יוסף בן הלה ז"ל, לע"נ אליהו בן אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן ליבה ז"ל, לע"נ ברוך בן כאדה ז"ל, לע"נ סוסן בת ויקטוריה ז"ל, לע"נ טובה בת כורשיד ז"ל, לע"נ מסעוד בן פרהנג ז"ל, לע"נ אלהם בת שהנן ז"ל, לע"נ דוד בן רבקה ז"ל, לע"נ ענת בת אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן מרים ז"ל, לע"נ מרים בת שמה ז"ל, לע"נ אברהם בן סולטנה ז"ל, לע"נ יונה בן אסתר ז"ל, לע"נ לי כהן בת פולין ז"ל, לע"נ משה בן דינה תחיה ז"ל, לע"נ שמואל בן קדינה ז"ל, וע"נ כל נפטרי עם ישראל.

למעוניינים בהפצת העלון: 03-5592523. לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: otzarot.hparasha@gmail.com